

III ПЛЕНУМ ПРАУЛЕННЯ СІОУЗА ПІСЬМЕННІКАУ СССР

Амберкаванню задач, які поставілі перад савецкімі пісьменнікамі гістарычны XXII з'езд КПСС, быў прысвечаны III пленум праўлення Сіоуза пісьменнікаў СССР, які праходзіў 22—23 лютага ў Маскве.

ПРАЛЕТАРЫЙ УСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦСЯ!

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТАРВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ СІОУЗА ПІСЬМЕННІКАУ БССР.

№ 102 (1636)

Аўторак, 26 снежня 1961 года

Цана 4 кап.

З ПАЧУЦЦЁМ АДКАЗНАСЦІ ПЕРАД НАРОДАМ

Іван ШАМЯКІН

высокае довер'е, гэтую левіную павалу да чалавека. Савецкія пісьменнікі рабілі гэта пераконана і шырока нават у тыя цяжкія беззастаротныя часы.

У будучыя нашых кнігах, спектаклях, фільмах галоўным героем павінен стаць наш сучаснік, будучы камуніст. Гэта ісціна абсолютная і бяспрэчная. Але кожна там патрабуе накарплення пэўнага вопыту. Нічога не ствараецца без вопыту. Вядома, на найбольш правільным шляху ў распрацоўцы пластоў сучаснасці мы знаходзіліся пасля XX з'езда партыі. І зроблена за гэтыя гады ў галіне прозы, паэзіі, драматургіі тэатру — добрыя, пасрэдныя і няўдачы. Само сабой зразумела, што ўсе гэтыя творы патрабавалі самага стараннага і аб'ектыўнага крытычнага аналізу. Але я не зрабіў адкрыцця, калі скажу, што імяна ў гэтыя гады наша крытыка, як ніколі, была абіякава і пасіўна да твораў на тэмы сучаснасці. Я маю на ўвазе крытыку беларускай і рускай — ва ўсесаюзных газетах і часопісах. Непэўна такое ж становішча і ў многіх іншых братніх літаратурах.

А без дапамогі разумных пачаткаў марксісцка-ленінска адукаваных крытыкаў-тэарэтыкаў, якія расцілі б літаратуру, як дабрыні садоўнічы сад нам, практыкам, часам нялёгка рэабрараца ва ўсім складаным праблемах свайго жанру і ўсяго літаратурнага працэсу.

У апошнія гады беларускія крытыкі і літаратуразнаўцы прарабілі адну карысную работу: аднавілі імяны пісьменнікаў, якія навіна пацярпелі, запойнілі высклікамі ў гісторыі літаратуры. Гэта вельмі важна і патрэбна. Але неглыба, каб гэта работа рабілася на шкідую распрацоўку надзвычай праблем развіцця літаратуры. А такі адыдох крытыкаў у 20—30 гады, на жаль, наглядзецца, і не толькі ў беларускай літаратуры.

І ці не слабасцю крытычнай думкі, халодным стаўленнем крытыкаў да твораў аб сучаснасці тлумачацца некаторыя нечаканыя павароты да тых ці іншых тэм?

Гады пасля XX з'езда ў беларускай літаратуры характэрна ўзнікаюць актыўны творчыя пошукі новых тэм, вобразнаў, новых форм. Нельга не адзначыць, што пошукі гэтыя ішлі ў адным, магільным, напрамку — у плане асаваення лепшых традыцый класічнай і савецкай літаратуры. У нас менш за ўсё было зрываў і заскокаў і амаль не аддавалася даніна розным модным плыням, якія яўна прыпылілі за захаду. Герой — наш сучаснік — займаў цэнтральнае месца ў творах усіх жанраў. Вядома, у азангардзе ішла паэзія. Але і проза радала сваім актыўным умяшаннем у жыццё. Імяна тады, гады чатыры назад, з'явіўся рад буйных твораў аб сучаснасці, якія атрымалі ўсесаюзнае прызнанне. Гэта раманы і апавесці П. Броўкі, Т. Хадкевіча, Я. Брыля, У. Карпава, А. Кулакоўскага, У. Дадзінава і інш. Раман у беларускай літаратуры атрымаў найбольшае развіццё ў пасляваенны час. Імяна дзюжычкі раманаў, наша літаратура выйшла да ўсесаюзнага чытання. І, вядома, паварот раманістыкаў да тэм сучаснасці быў вельмі радаснай з'явай.

Але цяпер заўважаецца нешта, што сапраўды цяжка растлумачыць. Паэзія і драматургія і сёння пэўна ўзімаюць і распрацоўваюць найбагацейшую цаліну сучаснасці і дамагаюцца добрага ўраджая — бесспрэчных удач. Аб гэтым сведчаць новыя паэтычныя зборнікі П. Броўкі, М. Танка, П. Панчанкі, Р. Барадуліна, М. Калычынскага, К. Міхайлавіча, Н. Сякіна, П. Васілюка, якія палюбілі глядач.

А вось проза ў апошнія два гады амаль уся адышла ў мінулае. Нават пры малых формах — апавяданнях. У 1961 г. нашы часопісы не апублікавалі ніводнага значнага празаічнага твора, прысвечанага жыццю і працы нашых сучаснікаў. Пішуцца і друкуюцца раманы аб жыцці беларускага сялянства ў канцы мінулага стагоддзя, аб рэвалюцыі 1905 г., грамадзянскай вайне, аб першых гадах Савецкай улады і зноў многа аб Айчынай вайне. Сярод гэтых раманаў ёсць творы сапраўды таленавітыя, якія, напрыклад, раман І. Мележа «Людзі і на балоце».

Мележ працуе над трылогіяй і таму апраўдана, што першы раман ён прысвядзіў жыццю палескага сялянства ў 20-я гады.

Кожнага пасвобку пісьменніка мы не можам папракнуць за выбар тэмы. Папракнуць можна толькі за слабую рэалізацыю публічнай тэмы. Але калі ў наш імклівы і адзіноцкі па гэрмізу народа час у тым ці іншым жанры з'яўляецца такі агульны перакос у бок мінулага, гісторыі, гэта не можа не трывожыць. Выпадае гэта ці ёсць якіясьці прычыны? Ці ёсць падобныя з'явы ў іншых братніх літаратурах? Ці не тэма, чыстая гэта дэўная пазіцыя нашай крытыкі, якая і па сённяшні дзень сустракае творы аб сучаснасці часта пагардлівым мяўчаннем?

Калі я задаваў пытанне: ці ёсць падобныя з'явы ў іншых братніх літаратурах? — я рабіў гэта не з марнай мімалетнай цікавасці. Мне сапраўды заўсёды хочацца ведаць пра ўсе працэсы, якія адбываюцца са сёння ў братніх літаратурах. Але калі пра ўкраінскую літаратуру я маю давадзіцца з перакрыжжым, дык прычытаў грузінскія ці латышскія часопісы і газеты я, на жаль, не магу. І тады я звяртаюся да «Дружбы народаў», да «Літаратурнай газеты», да іншых органаў Сіоуза пісьменнікаў СССР. Але — даўнама! — рэдка, вельмі рэдка можна знайсці ў гэтых цэнтральных, усесаюзных, агульналітаратурных выданнях грунтоўны разумны артыкул са становішчам у той ці іншай нацыянальнай літаратуры. Мала выдана нацыянальных крытычных і літаратуразнаўчых работ і наша выдвецца «Савецкім пісьмелі». Пра гэта гаварылася і на III і на XX з'ездах пісьменнікаў, на многіх нашых пленумах. Аднак зрукі нязначныя і да гэтага часу.

А ў савецкіх палітычных праграмах КПСС пытанні ідэалягічнага адзінства, збліжэння нацыянальных літаратур, іх узаемаўзабагачэння павінны ставіцца і распрацоўвацца з усёй астрычнай і сур'язнасцю.

У праграме КПСС запісана: «Надуючы рашучае значэнне развіццю сацыялістычнага зместу культуры народаў СССР, партыя будзе садзейнічаць іх далейшаму ўзаемаўзабагачэнню і збліжэнню, умяшанню ў іх інтэраакцыянальную аснову і тым самым фарміраванню будучай адзінай агульнанацыянальнай культуры камуністычнага грамадства. Падтрымліваючы прагрэсіўныя традыцыі кожнага народа, робячы іх здобчыкам усіх савецкіх людзей, партыя будзе ўсёмерна развіваць новыя, адзіныя для ўсіх нацый рэвалюцыйна-традыцыйны будучыні і мастацтва жыцця ў літаратуры і мастацтве лепш за ўсё аналізаваць і адлюстраванаць народныя традыцыі, старажытныя нацыянальныя літаратурныя і мастацкія творы, якія маюць глыбокае значэнне для ўсіх нацый і народаў». Імяна ў літаратуры і мастацтве лепш за ўсё аналізаваць і адлюстраванаць народныя традыцыі, старажытныя нацыянальныя літаратурныя і мастацкія творы, якія маюць глыбокае значэнне для ўсіх нацый і народаў.

Імяна ў літаратуры і мастацтве лепш за ўсё аналізаваць і адлюстраванаць народныя традыцыі, старажытныя нацыянальныя літаратурныя і мастацкія творы, якія маюць глыбокае значэнне для ўсіх нацый і народаў.

Імяна ў літаратуры і мастацтве лепш за ўсё аналізаваць і адлюстраванаць народныя традыцыі, старажытныя нацыянальныя літаратурныя і мастацкія творы, якія маюць глыбокае значэнне для ўсіх нацый і народаў.

Імяна ў літаратуры і мастацтве лепш за ўсё аналізаваць і адлюстраванаць народныя традыцыі, старажытныя нацыянальныя літаратурныя і мастацкія творы, якія маюць глыбокае значэнне для ўсіх нацый і народаў.

Імяна ў літаратуры і мастацтве лепш за ўсё аналізаваць і адлюстраванаць народныя традыцыі, старажытныя нацыянальныя літаратурныя і мастацкія творы, якія маюць глыбокае значэнне для ўсіх нацый і народаў.

справу. І апроч святкавання, у нас павінны пры сустражках адбывацца сур'язныя размовы пра самае галоўнае і істотнае ў нашай вялікай гаспадарцы, як гэта бывае заўсёды, калі з'язджаюцца браты. Пачаўшы добрую справу, мы іншы раз спыняемся на паўдарожжы. У час Тэдняў Беларускай літаратуры на Украіне, Латвіі і Літве ў СР гэтыя размовы адбыліся вельмі добрыя размовы, абмен думкамі; украінскія, літоўскія, латышскія і беларускія пісьменнікі было выказана шмат цікавых думак і прапанов, накіраваных на далейшае пашырэнне нашых літаратурных сувязяў. Але, на жаль, далёка не ўсё з гэтага было ажыццэлена. Як кажуць, «заела цыцкучка». А гэты цыцкучка, мітусіць у нас яшчэ многа. І тады за дробязямі мы ўпуськаем вялікія і важныя пытанні.

Магчыма, гэта мая суб'ектыўная думка, але ў мяне сабе такога ўражання, што сакратарыят СП СССР у апошні час звужаў сваю ролю ў арганізацыі літаратурнага працэсу ў нацыянальных рэспубліках.

У апошні месяц Геннадзь Матросаву хадзіў сумні і панурі. Усмішка знікла з яго твару, і ўвесь ён некаж прыціх, насяржыўся. Нельга было пазнаць у ім ранейшага Гена, заўсёды русавага і непасадлівага.

Дык чаго ж засуміваў ты, Гена? Многія члены брыгады шукалі адказ на гэтыя пытанні і не маглі знайсці. Розныя былі здагадкі, але ніхто не ведаў, чаму адбыліся такі змены з іх брыгадзіраў.

Між тым у свядомасці Матросавы пачаўся пераход ад аднаго да другога. Раптам дзесьці ў душы з'явіўся яшчэ адзін Матросав, і гэты, другі, увес час, нават сарод кожна, не даваў спакою... Ён, гэты другі Матросав, кікаў у гавары, пераконна:

«Ідзі, Гена, падысялі сваімі думкамі, сваімі сумненнямі з людзьмі, і яны зразумюць цябе. Ідзі, не пакуй ты адзіночкі. Чым раней ты гэта зробіш, тым лепш. Інакш пашкадуеш...»

Але Гена не ішоў, ён баяўся, а галоўнае, саромеўся. Так, яго судзілі, а ён утай гэта ад сяброў, таварышаў. Яны не ведаюць усяго. Яны першыя мы, павяжамы яго.

А на самой справе ён, Матросав, не сумняваўся ў тым, і цяпер гэта не сумняваўся загарыць у ім асабліва настойліва. Дык што ж рабіць, дзе выхад? Расказаць усю праўду? Але тады скажуць: «Што ж ты, даражнік, да гэтага часу маўчыш? Чаму ўтойваеш? Хацеш у начальнікі пралеці? Сорамна, ой, як сорамна!»

Нарэшце, Матросаву не вытрымаў пакут таго, другога Матросавы, і больш маўчыць не мог.

Башку і маці не памятае, таму што яны пакінулі яго, калі Гена не было і года ад нараджэння. Маці выйшла замуж за другога, а башка ўзяў сабе новую жонку. І маці, і башка невядома куды пайшлі ад маленькага Гены, пакінуўшы яго. Добра, што ў бабуні і дзядулі аказаліся добрыя сэрцы і яны ўзялі хлопчыка да сябе. Але з кожна годам стары адчуваў сабе ўсё горш і горш, і Гена, калі крыху падрос, пачаў думаць пра свой хлеб. Ён паступіў у школу ФЭН, скончыў ён і пачаў працаваць на будоўлях Мінска. Там яны было семнаццаці год. Жыў у інтэрнаце. Вядома, там у яго былі і сябры, але такія, што любілі і пагуляць, і выпіць. А дзе выпіўка, там часта і непрыемнасці. Алюшчы (Гена цяпер ужо не памятае, з якой прычыны сябры сабраліся і выпілі. Выпілі і пабіліся. Гена ў боіны ўдзель не прымаў (ён увяголе па характары спакойны), але ж быў у гэтай кампаніі і разам з усімі трапіў на лаву пасудзінах. Разам з усімі даўлосі дзяміць і грахі. Пакуль у другі раз разглядзлася справа, Гена адысцель каля года. Пасля яго апусцілі. У Мінск ён больш не паехаў, а прыехаў да бабуні, у Шумілінскі рай. Там уладкаваўся ў МТС і працаваў.

— Ну, а цяпер вась тут працуеш — зямлючы Матросаву сваю расказаў. — А я працую — самі ведаеце.

Пакуль Матросаву расказаваў, Чэчат не вымавіў ні слова і слухаў моўчы, уважліва, зрэдку кідаючы погляд на суб'ектасця. Чэчат бацьку, дзе выхад? Расказаць усю праўду? Але тады скажуць: «Што ж ты, даражнік, да гэтага часу маўчыш? Чаму ўтойваеш? Хацеш у начальнікі пралеці? Сорамна, ой, як сорамна!»

Нарэшце, Матросаву не вытрымаў пакут таго, другога Матросавы, і больш маўчыць не мог.

Есць такі чалавек на будоўлі, і толькі з ім адным вырашыў падысяліцца Геннадзь Матросаву. Гэта — Мікалай Міхайлавіч Чэчат, сакратар партыйнага камітэта «Нафтабуд».

Выпад аднапільні нечакана. Як звычайна, Чэчат прыйшоў у брыгаду Матросавы ў сэрду, раніць перад пачаткам дня. Тут ён прывёў амаль пільны дзень. А ўвечары, калі сакратар парткома збіраўся ісці дамоў, Геннадзь запытаўся ў яго:

— Можна вас праводзіць, Мікалай Міхайлавіч? — Вельмі буду задаволены быць у кампаніі такога сімпатычнага маладога чалавека, — пажартаваў той. А затым, ужо больш строга дадаў:

— Ты больш, і я хацеш з табой пасакрэціцца сам-насам. Нешта мне твай настрой не падабаецца, сокала.

Спачатку ішлі моўчы кожны думай пра сабе. Затым маўчанне прарухнуў Мікалай Міхайлавіч: — А чаму, Гена, ты не рыхтуешся ў партыю ўступіць? Хлопец ты добры, брыгадзі кіруеш, як мае быць.

Бярозаўская ДРЭС — напярэдадні пуску. Кіпуць, напружаным жыццём жыцьцё яе будоўнікі. Заключваюцца апошнія машынажныя работы. Радасна на душы ў кіраўніка электрастанцыі, старшага прабыра Явава Андрэвіча Васільева.

Фота Л. Панковіча.

ПАРТЫЙНЫ САКРАТАР

займіць галоўнае званне, ухваліўшыся за якое, можна было б выпіць усё, усе... Гэта галоўнае — выхаванне людзей. Так вучыць Мікіта Сяргеевіч Хрушчоў, калі гаворыць: тытаніне аб кадрах іх правільнае раставанне, выхаванне і ўмеям выкарыстання — гэта галоўнае пытанне ва ўсёй нашай рабоце. Чэчат добра памятае гэтыя словы, і яны дапамагаюць яму ў рабоце.

Дык вось, каб дастойна выканаць адказнае і ганаровае заданне партыі — Савецкага з'яду ў эксплуатацыю Палачкі нафтаперапрацоўчы заводу, трэба падараць добрых людзей — будоўнікоў і перш за ўсё на рашаючых участкі. І трэба добра ведаць гэтых людзей. Імяна таму так рэдка можна знайсці ва ўпраўленні трэста, у сваім кабінете сакратара парткома Мікалай Міхайлавіч Чэчат. Ён заўсёды ў дароце, кроцьці пехатою з адной будоўнічай пляцоўкі на другую, з брыгады ў брыгаду, з участку на участку. Пехатою, таму што так больш убацьчы, больш пачуе, а гэта вельмі важна для партыйнага сакратара.

І Чэчат сапраўды ведае многа. Тут, на будоўлі ўспамінаюцца такія выпадкі. Калі прыслалі новы экскаватар, пачалі думаць, каго прызначыць старшым машыністам. Дарэчы скажаць на будоўлі не хапае зямлярыйных машын, і калі прыбывае новы экскаватар, то кожны рад гэты сапраўдны свята. Назвалі многа кандыдатур, але якую прапанаваў сакратар парткома Гэта Анатоль Крэмець. Чэчат добра ведаў Анатоль і таму не сумняваўся ў ім, першы, што ён апраўдаваў надзеі.

Так яго і было. Цяпер экіпаж Крэмець — лепшы. Яго заслужана называюць «здорным перадагня краю». Хлопцы там, як на падбор — дружны, працывіты, Працуюць і вучацца. Сам Крэмець ужо асаю чэцвёртую прафесію — машыніста пад'ёмных кранаў. А гледзячы на яго, і астанія так жа робяць. Вялікім святкам будзе дзень, калі экіпаж прысвоіць званне «Экіпаж камуністычнай працы». Крэмець, уключыўшыся ў саборацтва за выкананне рашэння XXII з'езда КПСС, дабіваецца ўсё новых і новых поспехаў. Ён даўвё чыка аднаго абароту каўша да 15 секунд. Гэта вельмі высокая хуткасць. Хлопцы з экіпажа камуністычнай працы праславіліся яшчэ і тым, што сталі ініцыятарамі новага руху — вырашай рамантаваць тэхніку сваімі сіламі і адмовіліся ад дапамогі брыгады слесаряў. Яны самі рэгулярна праводзіць тэхнічныя дарадзі, уважліва сочаць за рэгуляроўкай і змазак механізмаў і там адмовіліся таксама ад паслуг дэжурных слесаряў. Акрамя таго, яны адмовіліся і ад учоткіка. Усё гэта сёканімаля дзяржаве многа сродкаў.

Партыйны камітэт і яго сакратар многа робяць для таго, каб абатліць, пашырыць і ўкрааніць вопыт перадаўнікоў. Асабліва ўважліва надае партыйны камітэт лупулярныя вопыты брыгад і ўдзярнік камуністычнай працы, на якіх запрашаюцца ўсе будоўнікі. Цяпер на заводзе ёсць больш дэзетка брыгад камуністычнай працы. Шмат брыгад зма-

гаша за гэта ганаровае званне. Акрамя таго, многія будоўнікі спадарываюць за званне ўдзярнік камуністычнай працы. Затым з'яўдзіцца прадэманстрацыя, карыснае і актывізацыя ўсёго калектыву, росту прадукцыйнасці працы.

У час сустрач і гутарак Чэчат з людзьмі ўнікае мнства вялікіх і маленкіх праблем, якія трэба неадкладна вырашаць. Вось будоўнікі спрадзіцца, што іх не засіць задавальняюць пачараванія амбулаторыі і балыніа — цесна дзі і медыцынскага абсталявання не хапае. Чэчат абіяваў падумаць, як вырашыць гэтую праблему. Думае спачатку адзіночкі, потым разам з астанімі членамі партыйнага бюро, работнікамі ўпраўлення трэста, прафсаюзнамі камітэтам. Калектывны розум зноўдае выйсце з любога становішча. І калі падумалі, прыніклі, аказалася, што можна пабудавань балынічым гародак. Такі гародак іспер будзе. Сапраўдныя зараўніца — худобныя балынічныя карпусы, у асноўным лесе над ракой...

Зайшоў Мікалай Міхайлавіч Чэчат пагаварыць з моладдзю і тэхніка пачуць скарці. Хлопцы патрабавалі, каб кіраўнікі трэста і прафсаюзна арганізацыя сур'язна, нарэшце, падумалі аб развіцці масавай фізкультуры і спорту.

Справядлівае патрабаванне. Сапраўды, тут парткамітэт аказаўся не вельмі шчыры — забіў аб фізічным выхаванні моладзі, якая складала тут 90 працэнтаў усёго калектыву. Трэба вырашыць справу. Прымясця разніне аб стварэнні саветы фізічнай культуры і спорту пры пабудкоме. Затым пры савецкіх з'яду і зноў разніне секцыі. Вылучылі трэ-нераў для работы на грамадскіх асновах. Цяпер на «Нафтабудзе» функцыянуе базальны фізкультуры калектыву, у якім палічавецца некалькі соцень юнакоў і дзяўчат.

А вось і маленкія праблемы... Моладзь любіць патанцаваць, павесіліцца. А месца для ўсіх, нават у клубе, не хапае. Просіць юнакі і дзяўчыцы дапамажыць, маляў, Мікалай Міхайлавіч, «з'яліць гэта» пабудавань. Калі ласка, Чэчат дамаўляецца ў трэсце, пабудкоме, і работа закіпела. Моладзь прыняла самы актыўны ўдзел у будоўніцтве з'яднага тэатра». Чэсу і сродкаў на гэта пайшло не многа, бо зрабілі усё вельмі проста: у ісе выбралі і добраапарадкавалі пляцоўку, паставілі лаўкі, змаістравалі сцэну. Увеснаві дзі летні час лепшага тэатра і не трэба.

Штодзёна, штогадзіна сакратар парткома даводзіцца вырашаць розныя пытанні, часта непрабачныя, «не заплаваныя». Такое ўжо наша жыццё — яно імкліва ісе наперад, абганяючы нават самыя смелыя і шырокія планы. У такіх жа клопатах праводзіць час і астанія члены партыйнага камітэта.

Многа спраў, вялікіх і маленкіх, у партыйнага сакратара вяліка будоўлі, ва ўсіх камуністаў «Нафтабудзе» і тым больш цяпер, пасля XXII з'езда КПСС. Многае яны ўжо зрабілі, але многа яшчэ працы і наперадзе: трэба хутчэй завяршыць будоўніцтва першай чаргі нафтагганта — ударнай будоўлі сямігады. Выкананню гэтай задачы камуністы аддаюць усё свае сілы, усю сваю энэргію.

В. ВІКТАРЮ.

УСЕСАЮЗНАЯ НАРАДА

па пытаннях ідэалагічнай работы ў Маскве, у Вялікім Крамлёўскім палацы, адкрылася Усесаюзная нарада па пытаннях ідэалагічнай работы.

Нараду кароткім уступным словам адкрыў Першы сакратар Цэнтральнага Камітэта КПСС таварыш М. С. Хрушчоў.

З дакладам «XXII з'езд КПСС і задачы ідэалагічнай работы» — выступіў сакратар Цэнтральнага Камітэта партыі тав. Л. Ф. Ільічов.

ПЕРАКЛАДАЦЬ ЛЕПШАЕ І ВЫДАТНА

З году ў год павялічваецца выпуск перакладаў мастацкай літаратуры ў савецкай краіне. Камісія савета па мастацкаму перакладу пры праўленні СП СССР, якая заклікана кіраваць гэтай справай, у мэтах павышэння якасці мастацкага перакладу, упарадкавання справы выдання перакладаных кніг, развіцця грамадскіх форм рэдакцыйнай работы, кантролю грамадскасці за работай выдавецтваў падрыхтавала прапановы да праекта «Палажэнне аб выданні мастацкіх перакладаў у СССР». Чарговае пашыранае пасяджэнне бюро секцыі перакладаў у ўдзелам актыўна перакладчыкаў

Сіаюза пісьменнікаў і работнікаў Дзяржвыдавештва было прысвечана амберкаванню гэтага Палажэння. Прэсутныя адзначалі вяднасць гэтага дакумента, унеслі свае прапановы і ўдакладненні.

У амберкаванні Палажэння аб мастацкіх перакладах прынялі ўдзел Н. Кісік, В. Нікіфаровіч, М. Татур, Л. Салавей, Я. Казека, Я. Сяміраў, В. Крайко, В. Сёмуха.

ЦАРОУНЫ свет казкі

Беларускі тэатр оперы і балета паказаў днём дадзенаму пераказу «Царам-церамом» украінскага кампазітара І. Палюскага. Калі зняўшыся з новай пастаўкай тэатра, на памачку міжволі прыходзяць цудоўныя словы Максіма Горькага аб тым, што для дзяцей тэатр ствараецца ў мастацтве ўсё так, як для дарослых, але яшчэ лепей. Радуюцца, што оперны калектыў разам з кампазітарам гэтае слушнае паграбаванне жыцця. Новы спектакль належаць да ліку спраўдана творчых здабыткаў тэатра. Яго калектыў велікіх матэрыялаў, з вялікім пачуццём адказнасці працаваў над уласнае гэтае твора.

Што ж так вабляе ў новым спектаклі і дзяцей, і дарослых? Амагавы мастацтва, і самі музыканты-прафесіяналы? Гэта — перш за ўсё выключна абяцальнасць самага твора. Аўтар не забыўся, што опера адравае дзяцінаў ад аўдыторыі, і разам з тым зрабіў яе цікавай і для дарослых. У гэтым драматычна насычаным ўвядзенні, шмат арыйных эпізодаў, яркіх ансамбляў, аркестравыя фрагменты, танцавальныя сцэны.

Удала карыстаецца І. Палюскі вялікай тэатральнай дыяганнамі галасоў, і тамбрамі пры размеркаванні партый-роляў сярод гэтага ўядомай казкі С. Маршак (ён жа аўтар лібрэта). Але самае каштоўнае ў оперы-казцы — яе музыкальная мова, велікі мілагучны ўспадок пераходзіць прасою і запам'ятова. У аснове ўсё тэм, музыкальных вобразаў пакладзены інтанцыі і палюскі цудоўныя украінскія народна-песенныя і танцавальныя мелодыі.

Але аўтар не дасягнуў музыкальнай завершанасці асобных карцін, асабліва першай і другой, дзе адчуваецца запаволенасць развіцця падзей. Мала выкарыстаны хор, а для дзіцячай оперы гэта таксама недаход. А ў такім эпізодзе, як хор красак, дрэў, грыбоў, матылёў і г. д., не падкрэслена думка, як яны моцна змагаюцца супраць лясных драпежнікаў.

Над новым спектаклем добра працаваў рэжысёр-пастаўшчык Ю. Уманцаў. Ён знайшоў яркую сцэнічную «вокаладку» для оперы. Перш за ўсё мы маем на ўвазе адкрыццё і зварыццё залоні ў пачатку і канцы спектакля, калі велікі тэатр на фоне ўвядзення дзве зайчыкі разгортваюць палатно з назвай твора, а музыка супраць тэатра і музыка, удзельнікі спектакля паказваюць надліс «канец». Такі рэжысёрскі прыём дэмагегі юным слухачам лямб разумець сямі і месца музыцы ў спектаклі. Рэжысёр цікава задумваў паказваць з дэмагегі кінапраекцыі пагоню за лясной, што выкрала пуйкіна, хоць з тэхнічнага боку гэты эпізод яшчэ добра не адрававаны. Тактоўна падшыў Ю. Уманцаў да абодвух дзяцей сцэнічных паводін выканаўцаў роляў звароў. Праўда, воўк знаеда «па-даросламу» зваляецца да лясі, што зусім не адпавядае напружкі і месцу дзіцячай оперы. Наўдла зроблен эпізод бойкі міжволі і цароўні супраць лясі. Воўк і Мядзведзь другая дзель дзе шмат мітусіцца, а малюнак паводін удзельнікаў спектакля не выразны.

Заслугоўвае увахвалі афармленне мастака В. Кулявоўскага. Дэкарацыі спектакля, касцюмы артыстаў зроблены з густам. Мастак велікі добра уме перадаць стылю жыцця, ён нідзе не траціць пачуццё рэалістычнага, народнага ўспрымання казачнай формы. Таму ўсе афармленне оперы каларытнае, нават святочнае. Удала выкарыстаны люмінесцэнтныя фарбы, у касцюмах трайна ўваблены многія дэталі, якія мас-

ШЧЫРАЯ РАЗМОВА

Дзяржінская раённая бібліятэка і бібліятэка механічнага завода днём правалі канферэнцыю чытачоў па раманы Уладзіміра Карпава «Вясенні ліўні». Глядзельную залу раёнага Дома культуры запоўнілі аматары беларускай літаратуры.

Размова атрымалася шчырай і сарвадзай. Пра новы раманы пісьменніка гаварылі сласар Міхалі Капачня, кантралёры Ніна Кулевіч і Марыя Пахамовіч, фрэзеровычкі Валіянін Русіч, свідаровычкі Ніна Багдановіч, настаўніца Надзея Вялікая, загадчыца бібліятэка Зяўска, чытачка і бібліятэкар Крысціна Зяўска, адначасна залу раёнага Дома культуры запоўнілі аматары беларускай літаратуры.

У рабоце канферэнцыі прыняў удзел аўтар рамана. Уд. Карпаў пабываў на вядомай. Пазнаміўся з жыццём рабочага калектыву.

У фазе Дома культуры была наладжана выстаўка навінак беларускай літаратуры. Працаваў і кніжны кіёк. Але, на вялікі жаль, Дзяржінскі райспажыўсаюз звёў на гэты вечар надзвычай мала кніг пісьменніка.

Вечар у раённым цэнтры

Магілёўскае абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў БССР наладзіла літаратурны вечар у раённым цэнтры. Даліся ад «Гістарычна-рэвалюцыйнага XXII з'езда КПСР» і задчы савацкай літаратуры выступіў П. Шацкіну. Пісьменнік расказаў аб сваім творчым шляху. Пазт А. Пысін, які сёння пабываў у творчым камандзіроўцы ў Казахстане, паказаў ужо ўражанымі аб паездцы, працягваючы вершы па чыталі. У чытанні сваіх твораў выступіў І. Сідарэнка, У. Серынаў, А. Паіндраў.

тэк падглядзеў у жыўным і раслінным свеце.

Прыемнае ўражанне пакідаюць у спектаклі танцы, пастаўленыя Г. Мертывым і Э. Піно. Грунтуючыся на народнай музыцы, балетмайстры знайшлі такія рухі, якія адпавядаюць уяўленню аб танцах зайчыкаў, матылёў, белак, цолак, пуйкіна, лясі і г. д.

З натхненнем выконвае ўвядзенне аркестр пад кіраўніцтвам дырыжора Л. Любімава. З бліскам гучыць музыка эпізод бойкі, велікі мякка праводзяцца ўсе акампанемента. Нам здаецца, што не хапае толькі дынаміі ў трэцяй карціне спектакля. Тут трэба ўвядзіць адрэставую гучнасць і традыцыя яркае характэрнык Воўка, Мядзведзя і Лясі, якія ідуць памачку церамом.

У спектаклі добра размеркаваны партый-ролі сярод выканаўцаў. Гэта спрыяе не толькі высокай акампанемента, але і ўдала му сцэнічнаму ўвабленню вобразаў. Так, Р. Асіпенка (Жаба) добра выконвае сваю партыю, па-магавы лепіць акампанемента вобраз. Сялячка знайшла правільную лінію сцэнічных паводін, якую з поспехам праводзіць праз увесь спектакль. З такім жа талентам пераўвабленнем праводзіць сваю складаную партыю Т. Ніжнічкіна (Ліса). Асабліва трэба падкрэсліць яе выдатнае выкананне першай і трэцяй карціны.

Зварце на сьце ўягу і выканаўца партый Мішкі — артыстка С. Вязодская. У спявачкі прыгожы голас, яна стварае цікавы сцэнічны малюнак, але ёй трэба працаваць над дыкцыяй.

Узбагачаюць спектакль выканаўцы мужчынскіх партый-роляў. Кожны з іх знайшоў трапныя рысы ў сцэнічным малюнку і добра справіўся са сваёй акампанемента партыяй, хоць у асобных дэталях не ва ўсіх артыстаў гэта атрымалася аднолькава удава. Так, яркі вобраз Воўка, створаны В. Чарышэвым, яшчэ больш выйраваў бы, калі б талентаўты артыст пазбавіў свайго герою настрою смутку ў арый з другой карціны і паспешлівасці ў апошняй.

У спявака В. Гачарэнікі прыгожа гучыць голас. Але яго Вокм знаеда флегматычна ў чацвёртай карціне, што зусім не адпавядае падзеям (ён жа гоніцца за Лясой). Артысту М. Дружыну — удалою выканаўца вялікай партый Мядзведзь — не пашкодзіла б недачы сваёму герою больш эласці і пазбаўціца дэбурдыванасці ў трэцяй карціне. Варта настолькі прапрацаваць над дыкцыяй І. Шацкіну, які яркі раскрывае вобраз Пуйкіна.

Спектакль тым не менш пакідае велікі добрае ўражанне.

Дзіцячыя оперы — радкія госці на нашай сцэне, і дзіўна, таму, між іншым, у тэатры «Зяўскалі» на беларускую дзіцячую оперу «Марынін» Р. Пукста, у якой адлюстраваны падзеі Вялікай Айчыннай вайны. Ці не надшыў час аднавіць «Марынін» і пацяць працаваць з беларускімі кампазітарамі і лібрэтыстамі над стварэннем новай опер аб дзецях і для дзяцей?

I. НІСІВІЧ.

МЕЛОДЫ І ФАРБЫ ПРЫРОДЫ

Сняжнікі падалі, развіваючыся аб сухі асфальт. Я шкадала іх незвычайную, але кароткую прыгажосць, ідуць да завулка, дзе жыць мастак Валіянін Ціхановіч. Адчынілі дзверы. Насустрач добры малюнак шырыня вочы гаспадары:

— Калі ласка, заходзьце...
— У гэтай гасцінай, сардэчнай сямі адчуваец сьце, як дома. Гаворачы аб справах, я часта паглядзела на радзімнічкі, на якім пад шкляным каўпаком вадушыліся маленькія чорныя мячкі. Падышла бліжэй і здзіўлялася — пад шклом ішпацывалі мурашкі, звячаныя лясныя мурашкі, якія ачунялі і саргэліся цэпном уключанага прыёмніка. Зімова дзіва!

— Можна вам і смешна, а мне падабаецца гэтая кампанія. Я адчуваю маё здзіўленне, кажаў Валіянін Мікалаевіч. Велікі часам часам здаецца, што яны гавораць між сабой. Нейк я выпадкова адчыніў аднаго небарку. Ён дзівіцца і не варушыцца. Нібы пацуду яго кілі аб дапамоце збеглі шустрыя браты і сестры, пачалі раіцца, а пасля вусікамі абмацалі балочнае месца. Наўдла, яны яго лячылі...
— А што ж яны ядуць у вас?
— На дзень хапае гэтай смолі шчопані тучанага цукру, кроплі вадкі...
— Мне ўсё ж няўйма, акуль яны ў такую пару?
— Тыя, што я прывёз у патроне увосень з палявання — загінці, паўна, атруціліся паряхавым газам. А гэтыя з палена. Сек дрывы, добра чалавек, шчырага сябра прыроды, у якім дзіўна сплучаецца добрае сэрца і захваленае палюцічага.

Герой казак жыўць адным настрем са зместам твора, часам паглыбляючы яго. Надзвычай дымчаны, малюнік маюць свой унутраны рытм, прасякнуты сімпатый да жыўнялага свету.
З паваяг ставіцца мастак да працавітых бусоў, баброў, мурашак. Жывёлам і птушкам ён дае рысы, уласцівыя людзям. Гэта робіць казку больш даходлівай, паучальнай...
Спраўдана, не ў меру вясёлыя зайчыкі ігдалючы, гарзлівыя хлапцуючы, чыста прыбраныя козы — малдыя дзіўчаты, самавіты малдыя дзіўчаты і ласі — руплівыя і дбайныя гаспадары.
Малюнік Валіяніна Мікалаевіча крыштава чыстыя па думцы. Прывабівае ў іх і тое, што звяры апрануты, як і людзі, з прыкметамі моды, а пераняшы беларускіх народных казак — у нацыянальным адзенні.
Валіянін Ціхановіч — майстар калявання. Асобныя малюнікі так спампаваны, што па іх можна напісаць новую казку. Усе яны вызначаюцца багаццем творчых знаходак. Мастак уме ла карыстацца дэталю.
У «Казкі пра цара Зубра» В. Віткі вясёлы артыст Зайка

БЕЛАРУСЬ — КАУКАЗУ

У гарадах каўказскіх мінеральных водаў — Пяцігорск, Есентукі, Кисловодск, у станицы Гарчаводскай і іншых селеных шырокай папулярнасцю карыстаюцца беларускія фільмы, кнігі, спектаклі па п'есах беларускіх драматургаў.

Асабліва вялікі поспех маюць фільмы: «Газінік спыніўся апоўначы», «Дзяўчанка шукае бацьку», «Канстанцін Заслонаў». Яны амаль не сыходзіць з экрану Старапольшчыны і не раз паўторы паказваліся на зяўках па тэлебачанню. Экранізацыя трылогіі Якуба Коласа «На рэстанях», хронікальна-дакументальны фільм «На беларускай зямлі» наўдла былі таксама паказаны на тэлебачанню.

Есентукі народны тэатр ажыццявіў пастаўку камедыі А. Макавіка «Ляўноўка на арбіце». Гледачы прыхільна сустралі спектакль.

Кнігарні і бібліятэкі маюць шырокі выбар перакладаў з беларускай літаратуры. Тут зборнікі вершаў Янкі Купалы, Якуба Коласа, Алеся Зноўка, раманы «Крыніцы», «Непаўторная вясна» Івана Шамкіна, «Вайна пад стрэхам» Алеся Адамчыка.

Сярод дзіцей асабліва ўвагай карыстаецца зборнік «Ніколі не забудзем».

г. Пяцігорск.

СТУДЫЯ пры Народным тэатры

Пры Народным тэатры Магілёўскага клуба чыгуначнікаў створана драматычная студыя. У ёй займаецца 26 чалавек. Гэта малодшы работнік і сумачны прафесіяналы ў ўстаноў Магілёва, студэнты, вучні старажытных класаў сярэдняй школы. Усе яны вялікі аматары тэатральнага мастацтва, антына ўдзельнічаюць у самадзейных драматычных навінах і пасля заканчэння навучання ў студыі з'яўцаюцца добрым папаўненнем калектыву Народнага тэатра.

Курс навучання ў студыі разлічаны на адзін год. Праграмай прадувержаны заняткі па гісторыі тэатра, майстэрству акцёра, культуры сцэнічнай мовы, асновах рэжысуры, грыву і інш. Пасля завяршэння тэатральнай часткі праграмы слухачы студыі пад кіраўніцтвам педагогаў пацвярджаюць спектакль, які з'яўцаюць і творчыя справаваныя, сваёсабліва дыпламаваныя работнікі.

Заняткі ў студыі вядуць рэжысёр абласнога драматычнага тэатра А. Раўскі, артысты І. Гальчынскі і Я. Самуіла, мастацкі кіраўнік Народнага тэатра І. Шчыраў і інш.

У салях Мінскага адровага Дома афіцэраў выстаўлена каля 150 работ мастакоў Гродзеншчыны. Гэта сваёсабліва творчая праца вядучага майстра кісі вобласці.

Асноўная тэматыка твораў, якія экспануюцца, — сённяшні дзень. Тут ёсць палотны, прысвечаныя жыццю працаўнікоў палёў («Сенакос»), П. Пушкова, «Вясенні вечар» А. Арнаўтава) рабочымі класу («Раніца» Д. Старалюбіна, «Новы востраў» К. Патрова) і малюнікі чымі нутры роднага краю («Самаліа» К. Вясловіча, нацюрморты Д. Паражкі і інш.). Тэме барацьбы за мір прысвяду сваю работу М. Пушкіна.

На здымку: рэпрадуцыя карціны «Вясна на Нёмане» І. Пушкова.

Нашы майстры мастацтва

Паўвека жыцця, з якога 30 год аддадзена савацкаму тэатру, гэта, як у народзе кажуць, «не поле перайсці».

А «поле», якое перайшоў Яўгеній Максімавіч Палюскі, было шырокае і доўгае. Ад фэбрыля Тульскага ружынага завода да народнага тэатра рэспублікі іці не так блізка і лёгка. Але Я. Палюскі пайшоў. Пайшоў смела, вясела, бавадэра. Можна і пер себодзе Жэньку-Сінебузніка — завадатара заводскай самадзейнасці, чэсташчынікі і заўяцата танцора на клубных вечарах. Відаць, помняць, бо не скоро забываецца ўсё яркае і таленавітае. А талант яго сапраўды пачынаў зьяіць іскрыстамі вясёлымі агеньчыкамі.

І не дзіва, што на завале паралі Я. Палюскі сур'ёзна падумаў над сваім далейшым жыццём, бо шкада было траціць такі талент на клубныя частушкі.

Неўзабаве ён ужо — у Тэатры рабочай моладзі, пасля — у Тульскім тэатры юнага гледача, нарэшце — у статычным тэатральным інстытуце, а з інстытута — усім вышукным курсам — у Беларусі, у Гомелі.

Гэта было ў 1939 годзе. І з гэтага года Я. Палюскі ужо наўдла, калі не называюць, звязуў свой творчы лёс з беларускім тэатральным мастацтвам.

Была вайна, разбурэнне, былі невражодны пасляваенныя цяжкасці, але Я. Палюскі разам з усімі мужна перамагў іх і не ўбываў свайго жыцця без актывага ўдзелу ў пасляваенным аднаўленні тэатральнай культуры Беларусі.

Кожнаму акцёру ў тэатры даводзіцца іграць розныя ролі з класіфікацыя і сучаснага рэпертуару. І Я. Палюскі не мінуў гэтай долі. Чэхяў, Гогаля, Астроўска, Гальчынскі. Адны ролі ён іграў з натхненнем, другія — на неабходнасці.

Сатырычныя малюнікі Валіяніна Ціхановіча паглыбляюць маё ўяўленне аб узаемаадносінах людзей у грамадстве, вучаць не прымірацца з адмоўным.

Як і ў казках, у гумарыстычных малюнаках дзейнічаюць жыўлыя, птушкі, рыбы. Яны пастаўлены мастаком у такія ўзаемаадносіны, якія дазваляюць яму з найбольшай пераканальнасцю раскрыць ізаю.

Па трапінаму выразу Чарнышэўскага, карыкатура павінна вылікаць еўсмыслова нашага розуму над бягзудзіццём. Сапраўды, забавяжываюць у жыцці што небуль заганапа, незарэчыма, міжволі думачы — вось матэрыял для сатырыка.

Дзіўнае штодзёнае гатоўнасць Валіяніна Мікалаевіча аддзюцца на паліт жыцця міжнароднага і ўнутранага.

Мастак вітае нашы поспехі ў сацыялістычным будучытні. Але яркім, сатырычным малюнак ён выносіць прысуд усяму непатрабнаму, шкіднаму, што перахкаджае нашаму грамадству.

яе генерала Кандрашенку і гіне з ім разам смерцю героя.

У спектаклі «Брэскага крэпасць» Я. Палюскі другі раз стварае вобраз радавога салдата. Выканаўца тэатру вобраз Кукушкіна, які прадаўжальніка тых баявых традыцый рускага салдата, якія знайшлі свой пачатак у Блхніне.

Я. Палюскі не паўтарыцца ў гэтай ролі, ён знаходзіць новыя фарбы і сродкі раскрыцця вобраза. На Брэскае беларускае мастацтва ў Маскве грамадскі і тэатральна-крытыка сталіца аднадушна прызналі, што гэтая работа Я. Палюска заслугоўвае вялікай увагі.

На Усесяюзным фестывалі драматычных тэатраў у азнаменаванне 40-годдзя Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі Я. Палюскі удастоены звання лаўрэата за выкананне ролі Саміна Кншыша ў спектаклі «Галоўная стаяка».

Сямён Кншыш — трці па ліку вобраз салдата ў рэпертуары артыста. Завалася б, тут акцёр ужо абавязкова павінен паўтарыцца, але Палюскі павод гэтай неабходнасці. Ён знайшоў свой вобраз новымі штыкамі. Кншыш — Палюскі на дзіва прайрава, з уласцівай характары рускага чалавек вытрымкай, стойка пераносіць усе нягоды, наўдлачы і расчараванні на сваім жыццёвым шляху.

Усё гэта малюцца акцёрам са здзіўляючай прастатой і шчырасцю. І паступова ў агні вяртальніцкага шквалу ў барацьбе за слабу народна Кншыш—Палюскі знаходзіць сваю праўду.

Каларытную фігуру калгасніка ўсё гэта малюцца акцёрам са здзіўляючай прастатой і шчырасцю. І паступова ў агні вяртальніцкага шквалу ў барацьбе за слабу народна Кншыш—Палюскі знаходзіць сваю праўду.

«Знайшоў» — можа гэта будзе не зусім дакладна. Справа ў тым, што Я. Палюскі сам такі чалавек з народа і народнасць — яго арганічнае адлучэнне жыцця ў мастацтва, яго творчая стыхія.

Асабліва любіма я тэма акцёра ў рэпертуары рускага тэатра БССР, дзе Я. Палюскі працуе з 1949 года. Многае заблыла са спектакля «Што пасееш, тое і пажнеш» па п'есе В. Палескага, але вобраз старога будаўніка Коржа ў выкананні Я. Палюска помніцца і сёння. Быццам яшчэ наўдла мы былі на сцэне звычайнага і простага чалавек, з ветлівай умешкай і крмы прыжмуранымі вачыма, які заваяваў сымпаты гледачоў.

У спектаклі «Порт-Артур» Я. Палюскі іграе ролю салдата Влхніна. Сярод іншых вобразаў рускіх вайнаў-патрыятаў Влхнін у спектаклі — адна з найбольш каларытных фігур. Спачатку крмы ўважлівы, спакойны, ён у канцы спектакля вырастае ў сапраўднага волата, які сваім цэлам прыкры-

Стрэншава стварыў Палюскі ў спектаклі «Далі неагданы». Стрэншэў — Палюскі — увабленне народнай мудрасці, чалавечнасці, душэўнай чысціні. Рухаецца па сцэне жывым, спрытым чалавек. Яго хвалюе лёс калгаса, лёс яго працавітых людзей. Ён усім цікавіцца, усюды актывна ўмешваецца, змагаецца за праўду, за чысціню чалавечых адносін.

Стрэншэў Палюскі — жыццёсправядлівы пачатак нашага калгаснага жыцця.

Вобразы станоўчых пераняжы і іх характары, створаныя Я. Палюскім на працягу многіх год яго сцэнічнай дзейнасці, навадзены акцёрам лепшым чалавечым яка-

Рактарным танцоўшчыкам быў у свой час Г. Тарбаваў. Які памыстэарску валодае кастантамі; тэхнічна моцна І. Краснашэва. Але ўсё гэтага яна недастаткова для таго, каб прадаўцаў у канцэртнай паледзе па краіне Вялікі тэатр Саюза ССР, кожны з артыстаў якога павінен з'яўляцца ў зорам сапраўднага майстэрства.

Праўда, на жаль, высветлілася, што не ўсе выканаўцы, якія ўдзельнічалі на вечары балета пад маркай вядучага музычнага тэатра краіны, уваходзяць у яго творчую групу. Трое з іх, напрыклад, — артысты Гастрольбюро. А тыя ўдзельнікі канцэртнай брыгады, якія сапраўды лічыцца салістамі Вялікага тэатра Саюза ССР, знаходзяцца ўжо ў такім сталым узросце, які не дае ім паставы аўтэнтна і сцэнічна стварыць характэрныя вобразы. Балет—мастацтва маладосці, яно павінна прыносіць гледачам вядлікую радасць і глыбокую асалоду. Вось такой імёна радасці і натхненнасці ад хараграфічнага мастацтва на гэты раз мінскія гледачы не адчулі.

Незадовольна разыходзіліся мінчане з гэтай канцэрты. Іх спасыціла сур'ёзнае расчараванне, і ў некаторай ступені ў гэтым вінаваты кіраўнікі Беларускай дзяржаўнай філармоніі, якія не крытычна паставіліся да прапанаванай Гастрольбюро праграмы вечара балета.

Удзіячоны вялікую цікавасць мінскіх гледачоў да хараграфічнага мастацтва. Філармонія магала б заправіць лепшыя сілы. Акрамя таго, і нашы творчыя калектывы — оперны тэатр, філармонія — маглі б наладжваць перыядычныя вечары балета ісламі беларускіх артыстаў. Тым больш што цяпер балетная труппа нашага тэатра оперы і балета папоўнілася творчай моладдзю, новымі талентамі кіраўнікаў. Значна вырас і прафесіянальны ўзровень балетных артыстаў. Усё гэта дае права з упэўненасцю сказаць, што такомо вечару будзе забеспечаны поспех і папулярнасць у публікі.

Наталля КЕДАЛАВА.

сіямі. У большасці гэта простая людзі з чыстай душой, ад іх павявае чалавечай цеплыняй, яны апаэтызаваны, лірычныя. Гэта аптымісты, тыповыя героі нашага цудоўнага сёння. Я. Палюскі умее выраза і дакладна падкрэсліць рысы характара свайго пераняжа і стварыць яркую сцэнічную форму вобраза. Гэтым арганічным адзінаццём зместу і формі ён вядома дасканала і карыстаецца ім у сваёй творчай працы над вобразам.

У яркай галерыі вобразаў, створаных Я. Палюскім за 30 год сцэнічнай дзейнасці, ёсць і рад адмоўных пераняжаў. Акцёр з уласцівай яму савацітасцю умее блызкітася і здосна высьмець іх, прычым робіць гэта, як заўсёды, востра па форме і глыбока па зместу.

Вос ён ідзе наперадзе сваёй брэй — завадат аброду анархыста — атарада папаянення «на дапамогу адрагому важаку» («Антымастычны трагедый»). Паз-завалючы напавоцны «Шчэпенск жэраніў» завадатар — Палюскі нібы нікога не заўважае, ён захоплены сваёй «арыя». Па сцэне крочыць на крывых нагах квалдратны, прысодзіты чалавек сярэдняга росту. Сяб з'яўляе адно вока, другое вока ўвесь час зноса ўсмехаецца.

Завадатар — Палюскі на вышнім шчасці. Ён зараз усім пакажа, на што здольны анархысты. Але калі ён давадзаяцца, што жахка «кокнулі», адразу абмякае. Уся бравада кудысьні знікае, і адразу раскрываецца навалявая дробная натура рабавіцка-мардэра Палюскі з уласцівым яму гумарам і сарказмам бітуе і выкрывае свайго «героя». Вобраз, створаны акцёрам, смешны і разам з тым страшыць.

Я. Палюскі за гаты працы ў тэатры сыграў нямаля ролю ў п'есах рускай класічнай драматургіі. Апошняя значная і яркая на майстэрства работа акцёра (акім у сезоне 1960—1961 годзе) — Акім у спектаклі «Глада цемра».

Праца над гэтай ролю для Я. Палюска была звязана з цяжкасцямі. Па прыродзе свайго таленту акцёр больш схільны да роляў камедыйнага

Паданісе на да друку...

Новая кніга Яна прыходзіць у сэрце чытача і добрым Другам, і ласкавай песняй, і надзейным памочнікам, і ціхім смуткам, і светлай радасцю.

Што парадзе чытача ў бліжэйшыя дні?

У Беларуска-давецтвае паданісе да друку ўсе тры тамы «Анталогіі Беларускай паэзіі».

Сярод кніг мастацкай прозы неўзабаве выйдзе ў свет апавесць Лі-дзіі Арабей «Ме-ра часу», апавяданні Івана Сіняўскага «Ой, рэчанька, рэчанька...», апавесць Яфіма Стопіна «Батальён ідзе наперад» і другое выданне апавесці Барыса Бурыя «Першы снег».

Аматары паданіс атрымаюць пазычаныя зборнікі Максіма Танка «Мой хлеб надзеі» і Янава Хелемскага «Перакладзе вершы таварышам» (на рускай мове), які складаецца з двух роздзелаў: у першым сабраны вершы Я. Хелемскага, прысвечаныя Беларусі, у другім — перакладзенны ім вершы беларускіх паэтаў.

Партызанскія запісы былога камандзіра бригады «За Савецкую Беларусь» (пазней імя К. Ракасоўскага) Аляксандра Васільевіча Раманава скарпілі кнігу «На зямлі непераможнай».

Паданісе да друку таксама кніга Сцяпана Майкравіча «Кіна Брыль» — біяграфічна-літаратурна-навуковая манатрафія.

ных напрамку прайшлі рады збоу, спланіраваў, багатырская брукі кукурузы, градкі рознай там бручкі, радзікі, радзікі і ўсялякай іншай патрышкі, можна ўваць сабе, што рабілася ў гаспадарым бабкі Яніны.

Вось на росную траву яна выспала прыпад агуркоў:

— Частуйся, сынок, такіх ні на базары, ні ў магазіны не прадаюць. Такіх не прадаюць. Зялёныя, хрумсткі, яны ўвабляюць у сябе начую прахладу; не сьмерты нават пупырышкі. За другім заходам старая прыслала налітыя чырваніцы памідораў і сказала:

— У нас ядуць іх проста так, без нічога.

Калі хто хоча адчуць сапраўдны смак памідора, яго не трэба разразаць нажом, пасыпаць солью, класці на талерку, тым больш — паліваць смятанай і мяшаць з другой якой гароднінай, адным словам — рабіць салату. Сарваўшы з куста халодны, наліты, росны памідор, яго трэба аспрыскаваць разам з рукамі. Увачы аднаўраўнаважваюць зямлем крышталькі на разломе — тады еш. І ты адчуеш сапраўдны смак сапраўднага памідора.

Слушайце ў гарышчы і выйшаў на ганак хаты басаножы хлопчак год пяці («Унучак мой, Ванюшка», — сказала бабка). Ён стаў тварам да ружовай ранішняй зары і смяцна паказаў, закрывшы рукі за белаво-сую галаву і закрывшы вачыняты. А перад ім ужо стаў яго Дружок; ён таксама задрў галаву і не зводзіў погляду са свайго сябра, неярпыва вільчоны хвостом.

Адна думка калынула мяне, успомнілася шосты дзень, з дзяснінта. Асіярожа ступаючы між град, я пайшоў у далыні кут агарада, дзе ўсе было вельмі ўжо падазрава: тычы з фасолі і кукурузы пахліны ў бакі, ва ўсіх напрамках — прастаныя каленны ходы, якія ў высокай зямлі, ляміне град і бузіны пад пютам здаваліся сапраўднымі тунелямі. Сфармаваў тут — не заўважыў сабе нават пільнае вока бабкі. Можна, калі ўдзель, пашыта з таго, я яна, ухваляючы, будзе клікаць зваць свайго пестуна. Тым часам можна назіраць, як працуюць пчолы, раскрываючы кветкі, як узабрацца на высокую сцябілку божая кароўка і пльывуць па небе хмаркі.

Я не памыліся. Неўзабаве з'явіліся і гаспа-

шта рыжые. Аёс, які голы што з'яў чыстым золатам, стаў матавым і не зніўш.

А вась на поле накінута прэстая ткаяна ржывіку. Калі глядзець упернак радку — поле светла-жоўтае, уздоўж — зялёнае ад падастаючай травы.

Па нізках — яркая сакавітая зеляніна ба-латной травы, Але каром вельючы, дзе лепш іх не зношці з іржывіку, і ад гэтага, заўважашь дома, больш малата і ніо трышчэінае.

Дарога прывяла ў лес. Можна, прайшоў бы яго сама болей за галіну, ды ёсць акалічаны, мацнейшы за чалавека.

Наперадзе спллілася машына, шафёр з кабіны палез у кузаў. Наошта б гэта? Ага, агіна аршыну. Добры прыклад. І я падаўся ад куста да куста. Нахіліў галіну — архі самі прасціца ў рукі. Іх не трэба выглядаць, правядзі пальцамі між лісця — гронкі з трох, чатырох, пяці архаў застаюцца ў руках.

А калі архаў было з'едзена даволі і ў кішчэях не засталася больш месца, я раптам заўважыў, што трапіў у малінік. Зноў рукі не гуляюць. Маліна тут па-суседску жыве са свайой блізкай сваячкай — ажынай.

Далей у лес — больш ягад. На прагалінах — запаленая суніцы, у гушчары — смарголіна, парэчкі.

Праз архі і ягады я страціў пацуючы час і колькі лішч блукаў бы па лесе — невядома, калі б на невялікай сонечнай палачцы не на-трапіў на такое, што абудзіла ўспаміны пра грады бабкі Яніны. Тут у загарыдзі таксама былі грады, такія частыя, так добра дагледжаныя, што пазаглядасіла б ішая бабка.

На градах — не гуркі і не цыбуля, а тая, каму да праву паходжанню належыць быць гігантамі: амаль усе з прылічаны у лесе сталых жыхароў. Дуб пазнае адрозне, хоць у раннім дзяснінстве яго лісточкі маюць светлы ружавата-зялёны колер. Дуб заўсёды дуб, нават калі над градкай падняўся ўсяго на два ці тры вяршкі і яму хопіць ямі ад конскага капыта, каб схаваша ад буры. І клен легка пазнаць. А калі над якой градкай задумаешся — нагледзі і працятай на фарцыт: мат і парода, і ўарст, і прозвішча таго, хто даглядае, і якая плошча — усё ўказана.

Кожнае дрэва нараджаецца прамым і імкненьне застацца такім на ўсё жыццё, ды не ўсім удаецца. Лёс абрушае на іх свае ўдары: прыгнае ветрам да самай зямлі, лезе не вырываючы з каранем, цярпіць кроны бурмі, зрывае і кідае на дол лісця і галіны, прыпакіе марозам і моршчы голадам ад нехалючы вільчэі. Дрэва патрабуе пільнага догляду, асабліва ў малым узросце.

Тых, хто даглядае лес, хто ахоўвае, нідзе не відаць. Я заўважыў толькі іх памочнікаў — нястомных шапокоў. Раз-пораз яны рабілі па-лёты з градак да сваіх хат, несучы прагнаму патомству чарвячка ці якога вусеня. З кожным рэйсам — ад аднаго шокідніка менш. Хтосьці падлічыў: за адзін дзень сваёй дзейна-сці шпак знішчае ад пшціот да двух тысяч шокіднікаў лесу.

Заўсёды нейкім шостым пацуючы адчуеш, калі на цябе глядзіць. Я азірнуўся і сустрэў наспрожана-цікавы погляд чалавека ў форменнай шапцы, з шэкай ляснога ведамства на акашчыку. Левай рукой ён прытрымліваў вельсіпед.

Гэта быў ляснік — гаспадар спелага лесу і яго маленькіх юных грамадзян — саджанцаў, і ўсіх ягад, архаў, грыбоў — наогул усяго, што завешча адным словам: лес. Вышэйшы гаспа-дар усяго гэтага — народ, але ж берачы, рас-ціць, выхоўваць яго, адным словам — весті тут на навуковай аснове лясную гаспадарку, дару-чына лясніку Уладзіміру Іванавічу Варапаку.

— Увесь гэты народ — гаворчыя сін, паказ-ваючы за агародку дэсадавальніка — на пас-кал на новых плошчах, у асноўным — на пас-ках. Вырасцім новыя бары і дубровы. А колькі іх, новых, шуміць ужо на ветры! Былі тры ка-лісьці два масівы — Баблаўскае дуброва і Сі-доршчынскае ўрочышча, разараныя паласой пяску. У апошнія гады засадзілі і засеялі лес-сам 70 гектараў пяску. Атрымаўся адзін масі-ва, добрая частка гаспадарка — 541 гектар.

Уладзімір Іванавіч захапіўся, калі стаў га-варыць аб новых пародах дрў. Сярод ліс-тостойніку, і амурскі бархат, і нават бамбук. Добра прыжываюцца сін. За два гады дзясняты трох-чатырох метраў вышыні і шасці-сямі сан-тыметраў у дыяметры. Я ішч новыя парода — валавістапалодная таполя. Ёсць больш двух гектараў яе плантацыі, а ў другім лясгасам пе-рададзена тысяч пятнаццаць чаранкоў. А спра-ва пачалася два гады назад з двух дзяснятых чаранкоў, прысланых з Італіі. Ляснік падобі- мяне да нейкага зарэччана. Лісця, як у таполі, а расце, як лав — шмат дубоў з аднаго ко-раня. Гэта і ёсць наваёс — валавістапалодная таполя.

— Што патрабуе ад лесу народная гаспа-дарка? Больш драўніны. Нашу бірозу мы за-вём хуткаростным дрэвам, але ж сёння яна прыкладна за 80 год. А валавістапалодная та-поля стаяць ж драўніны ласць за 20 год. У чатыры разы хутчэй, і разнамяжэння проста — чаранкамі. З кожнага кустачка ішч можна на-разаць... Зараз падлічым. На кусте — чатыры-шэсьць лавіц, з кожнай выйдзе тры-чатыры ча-ранкі... У сярэднім пятнаццаць-дваццаць ча-ранкоў з куста. Вельмі добра.

Нам на дарозе. Ведучы вельсіпед у руках, ляснік ідзе ў мястэчка да доктара і паказвае з чым: на руцэ ў яго волькая ружовая пляма. Укусіў, кажэ, слапне. Унора не звярнуў ува-гі — справа звычайная, а тут вась як яно па-вярнулася.

Аднак пещы коннаму не таварыш. Ляснік прыгоў крху, потым сеў на вельсіпед — і толькі пыл закурэў з-пад колаў.

Уладзімір Жылка нарадзіўся ў вёсцы Махавы Мясніцкага ра-ёна Мінскай вобласці. Скончыў гарадское чытаршчынскае вучылішча і гісторыка-філалагічны факультэт Прыняскага ўніверсітэта.

У 1926 годзе прыехаў у Мінск, дзе працаваў у рэдакцыі распу-біканскіх газет. Першы зборнік яго паэзіі «З'яўленне» выйшаў у Вілені ў 1925 годзе. За ім выйшлі кнігі «На ростані» (1924), а ў 1926 годзе — зборнік «З паляў Заходняй Беларусі».

Памёр У. Жылка ад цяжкай хваробы ў 1933 годзе.

М Е Ч

Яго ў зямлі знайшоў маёй разлогай, Аручы прадзелаву вузкі згоном, Вясёлым званым знаўцеся ён, Калі чопіў каціцом майго нарга. Абцёр маёжна ржу капе блага, І забліццё старых стагоддзёў сон, І надліс на клінку, нібы закон. — «Да рашты бой!» — зірнуў загадам струга.

І вась няма нясмеласці, разваж, Для сэрца вернага — чупындэж! Радзімы скоў вартуеце, млаткі, сьстры! Я з грамадой іду па шчасце нам, Мой меч зліццё непераможны востры. Змагаў сам — так сотыям перадам. 1924 г.

Алесь САЛАГУБ

Алесь Салагуб нарадзіўся ў 1906 годзе ў вёсцы Друдавічы на Віленшчыне. Скончыў Віленскую беларускую гімназію. За рэвалю-цыйную дзейнасць неаднаразова арыштаваўся ў Беларускай ўладзе.

У 1928 годзе пераехаў у Мінск, вучыўся ў Беларускам дзяр-жаўным ўніверсітэце. У 1929 годзе выдаў зборнік «Лунішкі».

Памёр у вакуцы 30-х гадоў.

ВОСЕНЬ У АСТРОЗЕ

Не сцірогучыце пастайкі над акном астрожным, Пачнак сапавіны змоўі, прыці, замёр... Толькі ліст пажоўны зашуміць трывожна Друту тэстарафінага чучен перабар... Лета адкапіесе дзесь удыль упрочні, Да вясні замкнучыся вузкая акно.

Я адін самотны буду цёмнай ночкай Аб краіне роднай сніць чароўны сон. Не збыць мне волю, сенажэ, пакосы, Каласоў нашпэты, песні верацён... Я забіць мне цяжка маці роднай спэзы, Першае каханне маладыяці дзён. Не сцірогучыце пастайкі над акном астрожным... Лета улітнілася, адплыло ў нябыт. Толькі сэрца б'ецца радасцю трывожнай.

Веру! Засячэцца мне вясной бланкі, Нас не зломіць цемра, сіла капітала, — Мы гарэму волю на грані і сталь, Каб істапа наша харастом зяла, Каб штодзень святлейшы быў наш ідэал. У гудзях іскрацца, зліхацьці праменні Веры і надзеі ў сонца і святло.

Веру, не змарозіць краты і каменні Сэрца, што так верыць у праўду і добро. Лукішкі, 1927 г.

Яна ТУМІЛОВІЧ

Яна Туміловіч нарадзіўся ў 1905 годзе ў вёсцы Сяліба, на Бабурышчыне. У 1927 годзе скончыў сацыяльна-гісторычны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. У 1928 годзе разам з Я. Ворыкам і А. Званікам выдаў зборнік «Пунсоевае раніне». Памёр у 1938 годзе.

НАЧЛЕГ

Зоркам вясні на небе цёсна, Маладзік, як з'араны пяхе. І ідуць маладыя песні З вёскі шумнай гурбоў На начлег.

І замжурлыла цемра вочы, І бурчыць устрывоеныя гом, Быццам вёску пацожную хоча У паветра пердыць віхром.

Дык вясёла бадзёрным хлопцам, Скачы польку агнёвую лоўж.

Налівае па добрай стопцы Хмелю вясняга зорны коўш. Цішыня навакол такай! Халадок хмызнякі трасе, Чужы нават, як рынак ступае Басанож па сцюдзёнай расе.

Ноч у стоме спапыць прыпегла, Сячкі першы прамань ваду, Маладыя песні з начлегу Гаманілівай ватагой ідуць. 1926 г.

ХЛЕБ НАДЗЕННЫ

Непакой за цябе, зямля мая, За твой ураджай, спакоіны сон, За дрэва кожнае ў галях, За вясні песень перазвон, Непакой за цябе, зямля мая, — Мой хлеб надзеіны.

Часамі ён горкі ад пылу быў, Часамі сапны ад снізаў быў, Часамі гарачы ад параху быў, Але і сапны ад дружбы быў Мой хлеб надзеіны.

Мне не пладзе мне хлеб другі У кайстру, калі я ў дарогу іду, На стол, калі баседу вяду, На сэрца, калі на ім рукі складу.

Сённяшні дзень «сінвагонага пры-няманскага краю» — так можна корат-на вызначыць змест кніжкі Аляксея Сінілава «Сцежкімі Прыняманна-Аўтар не супрацоўнік газеты «Гродзенская праўда», праехаў і прайшоў пещыні сцежкімаі змалю-со ў роднашчынчу, трымаючыся пераважна берагоў Нёмана, заходзіў у вёскі, «што ледзь выглядаюць з густых садоў і адкуль пльыве тані мілья соруд ледзь чутны напелу», ка-на на неабспітых каласных нівах, наведваў чыкі фабрыкі і заводу, ся-дзёў з мячоннікамі ля вогнішча, дзе ў прысмы патрыскава бульвары, зна-ёмымі краіна натуральна пераля-таюцца ў аўтар з жывымі ўрамані-ні ад сусцяў з людзьмі, ад усёго, што ён бачыў і чуў у дарозе.

Прапануем чытачу адзін з раздэ-лаў кніжкі «Сцежкімі Прыняманна».

ДЗЕНЬ ПЯТЫ

Начаваў я ў Дзятлаўцы. Прачынуўшыся з сонцам, выходжу на двор і спынаюся ў дзяду-лені. У агарадзе робіцца нешта незвычайнае. Бадай, ніколі не прыходзіла мне бачыць та-кага буйства прыроды. Тут зялёнае ўсё пшына і нястрымна, разрастаецца ўдоўж і ўпернак, ушча адно па адным, лезе ўверх і ва ўсе бакі, а паміж шырокімі, круглымі, вузкімі, разраз-намі, дупішчымі лістамі, то калючымі, то гладкімі, нешта балее, чырванее сваім налітым гомам, ружавее.

Гэта грады. Усё тут змянялася, усё пера-тваралася, і не так лёгка згадасіцца, дзе канча-ення адно, адкуль пачынаецца другое. Доўгія плеткі агурочніку прайшлі наскрозь прамыя радочкі морквы, а з другога боку прадзелісе праз нешчорку градку цибулі. Нікога з сусед-зямі не пакінуў у сакоі агурочнік, але і сва-ей градкі не змог адстаць. Над ім высокая уздыліся сьвіблы маку-самасею і кропу.

Ця фасолі тычы аказаліся малымі, яна іх перараста і пераскочыла на яблыні; за фа-солью палезлі ўгору агурочнік і гарох, і вась ужо яблына — не яблына, а стаіць нешта кал-матае ад густога пералічэння зялёнага лісця, і побач з яблынкамі вясень пакурчаныя стругі.

Памідоры — тыя адмыліся ўбок ад сваіх су-седзямі, аблабовалі гарачы сонечны прыпек, але таксама не пабеглі няпрошанымі спа-дарожнікаў, і вась сярод адкрытых сонцу кустоў, якія густа абвешаны пладамі і таму абмі-раюцца на палкі, ты бачыш пучкі бурчаняга бовшыня.

Ад таго, мусіць, што месца на зямлі не ха-піла, а можа, проста па прычыцы перахлазаў, палезлі на хлешчох доўгія светла-зялёныя і сакавітыя плеткі гарбузіку, адзінаючы свой шыя яркімі кветкамі пушчавету і радзей — пузатымі гарбузамі.

А далей месца толькі для махоркі. Нішто не паканілася на яе плошчу, бо не магло, ві-даць, вытрываць густога паху гэтай атрут-цы, якую прызначаюць для сябе чалавек, ды і таму яшчэ, што лед, не залуваючыся, з лютасцю вырываў з каранем усялякую іншародную рас-ліну, адкідаваў убок паўзучы агурочнік, гар-бузіку і іншыя. Дзе памчалася махорка, там канчалася ўлада бабкі Яніны і праходзі-ла, як кажуць дыпламаты, спрычная зона пр-цідзейнага інтэрэсу.

А калі да ўсяго гэтага дадаць, што ў роз-

падары гэтага таемнага кутка: першым, пера-скаваючы цераз грады, прыбег сюды Дружок, Ванюшка — потым...

Сярод махорачных кустоў — выбітыя яміны: тут купаюцца ў пяску, гарачым, як прскак, куры.

Бабка Яіны выправіла на жыво малалых — сына з нявесткай, — стала снадарджаць дзеда. Пахлала сё-тэе ў торбу, паставіла бітон і ко-ратка сказала яму: «Занесеці па дарозе» (мне растлумачылі: «Прадаце маляко дзяржаве»). Потым вынесла з хаты яшчэ шосты, загору-чы тас паперы, і — у торбу, даскіла туды яблы-каў, агуркоў, памідораў. Стары нічога не ска-заў, бо ведаў, для каго гэта прызначана, ве-даў, як усё абудзецца.

Дзясні апавідуі па светлым, белым тварыку Ванюшкі прылазе нібы хмурнака, а Дружок стане асабліва шчытным, пачне так умяшча-на заглядаць у бірузова-сіня вачыняты свайго сябра, што той і зробіць жадаіны першы крок... І пойдучы ўпералэ — Дружок: ён за правад-ніка. Яшчэ здалёк заўважыць дзед па-над вы-сокім ржывікам Ванюшку ў белай кашулі і крукаваты хвост яго сябра.

— А вась і надаручаць ад зайкі-русака, — скажа дзед, разважваючы торбу.

На полі ўсё смачнае, куды смачнейшае, як дома. Ну, і Дружок тут не святым духам жы-вец...

Я затрымаўся ў Дзятлаўцы, і калі рушыў у дарогу, было ўжо галзін каля дзевяці.

Чым вышэй сонца адрываецца ад лініі га-рызонта, тым карцейшымі і больш акрэслены-мі робіцца цені. Праменні прапінваюць на-скрозь радкі масеяісны сасонік, і здаецца, што кожнае дрэва тут мае свайго дваініка: само імкненьне ўверх, зялёны нягледна зя-лінаі, напавіваючы паветра пахам жывіцы, а дваінік распасцірае на пяску разлістай коў-драй.

Кожны камічок глебы на раллі таксама мае ў гэты час свой ценя. А ў нізіне, дзе ўдоўж ручая цягнецца аленскі, кусты панулі ў ней-кім ружаватым мроіве — сумесі ранынната та-ману і ценьяў.

На сонца насюваецца смуга, і ад гэтага ўсё навакол набывае свосабодны выгляд. Вуль-лен разліўся шырокім полем. Фарбавалі яго часткова пад чырванее, часткова пад блакіт-нае, але грунтоўка пахлала, і атрымаўся не-

Беларускія народныя казкі

Трансваальскі эпизод

Вясёлая історыя

Меражы

Гэтыя кнігі неўзабаве пасту-пліць у кнігарні.

ВАЙНА БЕЗ БІТВЫ

У адну непагодліваю зімовую ноч Тэо і Ры-хард стаялі на варце ля набярэжнай. Дзясны вецер свістаў ў шыоках, прыкрытых брызентам. Хлопцы не падыходзілі да берагу, таму што хвалі з волькай лютасцю хвалілі па мурэх набя-рэжнай. Узнялася цылая сцяіна і абрынулася, як валаспад, на вуліцу. Хлопцы пацукалі і кой-небудзь нім у штабе-лях скрынак і шыоку, дзе б можна было хоць трохці схаваша. Знай-шошы яе, сталі накрэ-піцца паручаю і глядэ-лі ў неспакойнае мора і на неба, на якім міргалі далёкія зоркі.

Калі гэтае маўклівае ўзрэканне пачало прыгна-таць, Тэо паглядзеў на Рыхарда, але ледзь мог разгледзець яго ў цемры.

— Я ўсё хацелі спы-тацца ў цябе... Але мо-жаш і не адказваць, калі табе непрыемна.

Тэо памаўчаў, таму што Рыхард не варушыўся.

— Што ты хацелі спытаць? — Як сталася, што ты прастрэ-лісе руку? Гэта не вельмі ба-люча?

Рыхард неахвотна адказаў: — Ат, усё роўна! — Пасля ўсё ж павярнуў галаву і напорыста працягнуў: — Не, не вельмі. Я пе-рад тым гутарыў з адным тава-рышам. Ён таксама любіў Савецкі Саюз, але сказаў мне: «Хлопча,

Калі я садзеў у турме папарэдня-га звановення — мне яшчэ пашан-савала, што я трапіў у рукі пажы-лога судзі, а не да падлоўі-нацы, — кармілі нас вельмі дрэнна. Я, відаць, інаваты яшчэ за свае цяжкія думкі. Пры перавозцы я бачыў сваю руку. Але пасля, калі я сцяўзе ў камеры галодны, адзі-адным, — тады зноў і зноў успамі-наліся словы таварыша: «Расія загінула!»

— Але, Рыхард, ты ж цяпер па-збавіўся гэтага страху.

— Не! — адказаў ён парывіста. — Ці ж не даказаў Савецкі Са-юз, што ён дужэйшы?

— Даказаў, але цяпер я ведаю, што неразумна было страляць са-бе ў руку, — гэта проста злачы-ства!

— Але з добрымі намерамі — якое ж гэта злачыства?

— Ну так, другія не могуць на-завяць гэта злачыствам. Але і! Ужываў таму, што я вераў у пе-рамоў Савецкага Саюза, я лавінен прылазе сапмылімі Паміж сабою мы заўсёды так гаварылі. А для сацыялізма, для будаўніцтва яго мне патрэбны мае здаровыя ру-кі!

Гэтыя апошнія словы ён у рос-пачыну крывінуў у буру — і сціх.

Тэо хацелі неяк вывесці яго з прыгнечанія, але не знаходзіў слоў. Толькі праз некаторы час ён сардэчна звярнуўся да яго: — І з прастрэлінай рукою ты, дружка, можаш мора зрабіць, ой як многа!

— Мусіць, здолею... Але Тэо, да-рагі, ты не можаш выратаваць мя-не ад маіх думак. Яны грызучы мяне!

Яны зноў глядзелі на разлітаваную стыхію, і на сэрцы кожнага з іх было па-свойму пажка.

Праз некаторы час тату Лео вызвалілі. Ён цяпер пісаў да Тэо. Тэо здзіўліўся, што тата Лео, яко-га ён патаіма любіў, напісаў як-рэз яму. «Хто ж такі? Ші мо думаш, што толькі я дам адказ? Ён жа заўсёды называў мяне ня-стомным псыматэстам».

«Я мусіў пракалоць сабе шы-ла, — пісаў тата Лео, — тры дзёркі ў папурузу, інакш бы сплі-нагавілі. Але наўрад ці можна сумавань на «мясных» егіпцкіх супах, гэта было б глупствам. Я прашую, і гэта глабавана. Упершы-ню ў жыцці я добра ведаю, на ка-го я працягу. Раней мардаваўся для капіталістаў, цяпер я працягу на народным прадпрыемстве. Ве-даеш, Тэо, што гэта такое? Ші мо да вушэй тваіх яшчэ не дашло, якія вільчаныя змены адбыліся ва Усходняй Германіі? Адлічэнне вась-талькі, адлічэс і — за работу! Толькі жывіць па-сапраўдному по-йдзе ўперад. Скажы Альбіну, хай прыязджае сюды. Работу атры-мае адразу. І з палітычнага боку тут спадабана. Нарэшце з рас-комам у рабочым класе скончына. Усе камуністы і сацыялісты цяпер у Сацыялістычнай адзінай партыі. Я ў кіраўніцтве прадпрыем-ства, і Альбін мне вельмі патрэ-бна. Гэта ты асабліва павінен ска-заць яму. Наколькі я ведаю, ён вернешца толькі тады, калі ўпэў-ніцца, што будзе карысным, калі ўпэўніцца, што яго чакае праца. А ты, вечны спачувальнік, пажы-ваў новую радзю? Ші не па-можаш ты нам, спачувальнік, па-будаваш новую радзю? Што ро-біць Рыхард? І для яго я маю ра-боту. Яму толькі давалася б тро-шкі перавучыцца, з-за прастрэ-лянай рукі.

Мяго добрага ўсім вам і прыя-здайце хутчэй!

Твой стары сябра тата Лео.

Тэо пайшоў з лістом да Альбі-на.

— Тата Лео піша, каб ты ехаў да яго. Ён мае для цябе работу.

— Вось як? — адказаў Альбін і ажывіўся. — Гэта добра. Я ўсё роўна не ведаю, куды мне трэба. Маіх бацькоў забілі нацысты.

Тэо спалохана сказаў: — Я гэтага зусім не ведаў. А ты маўчаў?

— Тату Лео я расказаў. А на-вошта вам усім? Вы ж іх не пазы-меце.

— Ты яўрэй?

— Не, але мае бацькі палякі ды да таго ж і камуністы. Гэта само за сабе гаворчыць. Радзімы ў мяне таксама больш няма. Яна — у ру-інах. Калі б я ўмеў па-польску, я б лўзіна паехаў у Польшчу. Ба-цькі, як можа з чалавечым ста-ція. Я вырас немцам, нагледзеўся на маё польскае паходжанне. Ад бацькоў я атрымаў толькі яблыны, класавую сацідарнасць. Мне вельмі прыемна, што тата Лео кліча мяне. Я проста не ведаў, дзе б мне атабарыцца, — вядома, не на Захадзе! — але ж дзе? Ты пры-нес добрую вестку.

— Многа такіх, якія страцілі ўсё сваё блізкае, — сказаў Тэо. — Пшышу ў газеты, што шукаюць знаёмства з дзядушчыняй.

— Гэта ад дурноці! — адказаў Альбін. — Аднае толькі асобы — нават, калі яна яшчэ мілая і до-брая, — не надобна хопіць чалаве-ку. Патрэбны таварышы, з якімі б можна было пагаварыць зусім аб іншым, чым з жанчынаю. Каб жанчына была добрым тавары-шам па прадфесі, такое здарэцца не так ужо і часта. А мяне... Аль-бін дружалюбно глянуў на Тэо, — патрэбна яшчэ і партыя! Вы, бес-

Выйшлі з друку

У Дзяржаўным выдавецтве БССР выйшлі з друку і пасту-плі ў продаж наступныя кнігі мастацкай і музычнай літаратуры.

Валэціян Таўлай. Теорыя. Прад-мова Максіма Лужына. Мастак А. Ліцінчык. Тыраж 2700 экз., стар. 404. Цана 70 кап.

Юозас Балтушис. Праданыя гады. Раман. Пераклад з літ-овскай мовы О. Главацкіне і А. Астрэйкі. Афармленне В. Валюса і Г. Клішчынска. Тыраж 3600 экз., стар. 260. Цана 60 кап.

Я. Цікоці. Вецер веяў. Не нараву я табе каласоў. Словы А. Русака. Вокладка Л. Прагна. Тыраж 1535 экз., стар. 8. Цана 7 кап.

